

РОЗДІЛ III

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК 94(44)“1917/1920“

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ РЕАЛІЙ (1917-1920) (КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА ІСТОРІОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ)

Борис АЧКІНАЗІ (Сімферополь)

У статті висвітлюються концептуальні положення щодо міжнародних аспектів Української революції і міститься аналіз історіографічних здобутків з цієї проблеми. Акцентовується увага на основних факторах, які зумовили поразку визвольних змагань: несприятливих геостратегічних чинниках і політичному характеру національної української влади.

Ключові слова: Українська революція, зовнішні втручання, національно-визвольний рух, українська державність, польська експансія, держави Четверного союзу, Антанта, французька політика, франко-українські відносини, російський фактор, більшовицька революція, Східна Галичина, національна влада, Брест-Литовська угода.

В статье освещаются концептуальные положения относительно международных аспектов Украинской революции и содержится анализ историографических разработок по этой проблеме. Акцентируется внимание на основных факторах, обусловивших поражение освободительной борьбы: неблагоприятной геостратегической обстановке и политическом характере национальной украинской власти.

Ключевые слова: Украинская революция, внешние вмешательства, национально-освободительное движение, украинская государственность, польская экспансия, государства Четвертного союза, Антанта, французская политика, франко-украинские отношения, российский фактор, большевистская революция, Восточная Галиция, национальная власть, Брест-Литовский договор.

In article are illuminated conceptual positions of international aspect to Ukrainian revolution and is kept the analysis historical estimations on this problem. Attention is Accented on international factor, conditioned defeat of the liberation fight: disadvantage to situation geostrategic and political nature national ukrainian authorities.

Key words: Ukrainian revolution, national liberation motion, Ukrainian state system, The Entente, Polish ekspapnsiya, French policy, Russian factor, bolshevist revolution, East Galychyna, Brest-Litovskiy agreement.

Вивчення феномена Української революції переживає ренесанс за часи незалежності. З 1991 р. з'явилася велика кількість праць, у яких розглядаються різні аспекти цього явища, що стало важливою віхою на шляху національного державотворення [1]. Особливу увагу привертають міжнародні аспекти революції, які відбилися на її долі. Утвердилась думка про величезну, а то й вирішальну роль зовнішнього втручання. Відомий дослідник, професор Львівського університету Я.Грицак саме з неузгодженістю зовнішнього фактора революції, відсутністю порозуміння між керівництвом УНР та Антанти, насамперед Франції, убачав основну причину поразки визвольних змагань 1917 – 1920 рр. [2, с. 62].

Це дає можливість зробити декілька важливих узагальнень. По-перше, наявність дуже вагомого зовнішнього чинника, хай переважно і в негативному аспекті, засвідчила тісний зв'язок української історії цієї доби із загальноєвропейською. Силою обставин Україна опинилась у роки світової війни 1914 – 1918 рр. і першої повоєнної доби в центрі подій. Західна й південно-західна частини її території (Закарпаття, Прикарпаття, Буковина, Поділля, Галичина, Полісся, деякі регіони Правобережжя) довгий час перебували у смузі Східного (з боку Росії – Західного і Південно-Західного) фронту, були ареною військових дій, зазнали утисків з боку німецької, австрійської, угорської, польської, румунської та російської адміністрацій, що дало поштовх до активізації національно-визвольного руху й утворення ЗУНР і Закарпатської Русі в Хусті. Польська експансія, що розгорталася під гаслами відтворення “Великої Польщі”, “Другої Речі Посполитої” в кордонах 1792 р., на довгий час перетворила “галицьке питання” на вагомий фактор післявоєнного врегулювання, у розв'язанні якого брали участь великі держави-переможниці – Велика Британія, Франція, США.

У свою чергу окупація України німецько-австрійськими військами після укладення 9 лютого 1918 р. Брест-Литовської угоди УНР з державами Четверного союзу мала суттєвий вплив на політичну трансформацію Наддніпрянщини. Це призвело до подальшого її відокремлення від Росії, згодом через дії окупаційної влади до падіння Центральної Ради й утвердження Української Держави гетьмана П.Скоропадського (квітень – грудень 1918 р.). Директорія, що змінила режим Гетьманату, змушена була вести військові дії з червоною і білою Росією, строкатим повстанським рухом, зіткнулася з інтервенцією країн Антанти тощо.

Отже, найбільшою мірою зовнішні контакти національних українських урядів простежуються за період 1917 – 1920 рр., коли визвольні змагання українців, перипетії Української революції, характер українсько-польських, українсько-німецьких, українсько-російських стосунків, відносин з державами Антанти й США тощо привернули увагу світового загалу. Дослідження цих процесів було започатковано речниками української державності М.Грушевським, В.Винниченком, С.Петлюрою, Д.Дорошенком, О.Шульгіним, П.Христюком, І.Мазепою та ін. [3]. Події, що розгорталися в цей період – утворення в Києві під впливом російської Лютневої революції

1917 р. Центральної Ради та її перші зовнішньополітичні заходи, фактичне визнання української національної влади представниками антантівського табору, перипетії брест-литовських переговорів і вихід української дипломатії на європейську арену, колізії, пов'язані з реакцією держав Антанти, насамперед Франції, на домовленості УНР з країнами австро-німецького блоку, українсько-польська та українсько-російська війни, внутрішньополітичні пертурбації, які безпосередньо зумовлювалися зовнішніми втручаннями – усе це в останні роки знайшло розкриття в численних працях, побудованих на широкій джерельній базі [4].

По-друге, у контексті дослідження міжнародних факторів революції цілком правомірно велика увага приділяється політиці Франції, оскільки до “зони дій” цієї держави за франко-англійською угодою від 23 грудня 1917 р. потрапила Україна. Передусім тут слід назвати фундаментальну працю історика діаспори, професора Українського Вільного університету і Паризького університету, голови Об'єднання українців у Франції Володимира Косика “Політика Франції щодо України (березень 1917 – лютий 1918)”. Праця з'явилася друком у журналі “Український історик” 1979 р., а 1981 р. видана французькою мовою в Парижі під грифом Сорбонни. (2004 р. у перекладі Т. Марусика перевидана видавничим центром Львівського Національного університету під назвою “Франція та Україна. Становлення української дипломатії”) [5]. Вона побудована на оригінальних документах французьких, німецьких та австрійських архівів, численній мемуарній літературі та пресі. Крім цінного фактологічного матеріалу й наукового обґрунтування концепції, праця В. Косика має методологічне значення щодо визначення французької політики в Україні доби визвольних змагань. Автор доводив, що Україна об'єктивно прагнула до стратегічного партнерства з Францією у протистоянні більшовизму. Проте ставка урядів Ж.Клемансо та А.Мільєрана на Польщу й білу Росію не дозволили реалізувати цей напрямок [6, с. 276, 324].

У працях сучасних українських авторів, присвячених історії України доби визвольних змагань, політиці держав Антанти й Четверного союзу, історії західного і південного слов'янства, Російській революції та радянсько-українським стосункам, проблемам післявоєнного облаштування світу з'являється безпосередньо французький фактор. Стратегічні настанови Франції стосовно східноєвропейського регіону та України відзначаються в монографіях і статтях щодо зовнішньополітичної діяльності Центральної Ради, УНР і Гетьманату Скоропадського. У цій площині з'явилися праці Г.Цвенгроша, Б.Гончара і Н.Городні, О. і В. Макарчуків, Л.Портнової та ін. У цих працях аналізується характер франко-українських взаємин зазначеної доби [7].

Належна увага “українській” політиці Франції часів визвольних змагань приділяється в “Нарисах з історії дипломатії України” (відповідальній редактор академік НАН України В.Смолій), яка з'явилася друком 2001 р. У розділі “Дипломатія незалежних українських урядів (1917 – 1920)”, що

належить О. Павлюку і В. Сідаку, узагальнюються положення, які стали історіографічними набутками першого десятиліття незалежності. Тут простежується реакція країн Антанти, передусім Франції, на ситуацію, що склалася на сході Європи наприкінці війни, коли Росія виявилася неспроможною утримувати Східний фронт. О.В. Павлюк справедливо зауважив, що з “другої половини 1917 р. головним для Антанти на сході Європи було збереження Східного фронту проти Німеччини”. Звідси виникла потреба у встановленні безпосередніх зв’язків з Центральною Радою. Відзначається “напівофіційна місія” журналіста Ж. Пелісьє у Києві, який “збирав інформацію про український національний рух за дорученням Міністерства закордонних справ Франції”, перебування в жовтні в столиці України нового керівника французької військової місії в Росії генерала А. Нісселя, інші контакти французьких військових і дипломатів (генерала Ж. Табуї, призначеного комісаром Французької республіки при Генеральному Секретаріаті Центральної Ради, зустрічі посла в Росії Ж. Нуланса із секретарем у справах фінансів УНР Х. Барановським, переїзд військових місій союзників після листопадових подій 1917 р. в Росії до Києва) та ін. Простежується також активізація франко-українських контактів у жовтні-листопаді 1918 р., наприкінці існування Української Держави гетьмана П. Скоропадського й за часів Директорії [8, с. 314 – 396].

Увагу українських істориків привертають переговори в січні-лютому 1919 р. в Одесі й Бірзулі між представниками французького командування (полковник А. Фрайденберг) і делегацією Директорії (генерал О. Греков, О. Назарук, С. Остапенко в січні, заступник міністра закордонних справ А. Марголін – у лютому) щодо допомоги у війні з Радянською Росією. О. Павлюк каменем спотикання вважав вимоги французів щодо встановлення контролю над українською армією. Він також підкреслював, що “французи вкотре виявилися не готовими визнати самостійність України, пропонуючи покластись у цій справі на розсуд мирної конференції в Парижі” [8, с. 344]. Б.М. Гончар і Н.Д. Городня детально висвітлили одеські переговори 1919 р., поклавши відповідальність за їхній зрив на французьку сторону, яка намагалася встановити контроль над українською армією та змушувала Директорію підкоритися Денікіну [9, с. 48 – 49].

Причини визнання зверхності польських інтересів у французькій політиці на Сході Європи в 1918 – 1920 рр. розкриваються у статті відомого львівського історика В. Ададунова. Аналізуючи політику Франції в польсько-західноукраїнському конфлікті через Східну Галичину в 1918 – 1919 рр., він обґрунтовує її тим, що “вже на початку 1918 р. впливові політичні кола Французької республіки усвідомили необхідність створення сильної Польщі як противаги Німеччині на сході й могутнього бастиону на шляху експорту більшовицької революції у Європу. Курс на зміцнення потенційного союзника зобов’язував цю велику державу сприймати події у Східній Галичині як такі, що безпосередньо торкалися її національних інтересів” [10, с. 19 – 20].

Отже, в українській історіографії склався негативний стереотип французької, і не тільки французької, політики щодо України доби визвольних змагань 1917 – 1920 рр. Так, у статті завідувача відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України НАНУ С.Віднянського (у співавторстві зі співробітником Інституту А. Мартиновим) “Зовнішня політика України як предмет історичного аналізу: концептуальні підходи та перспективи” зазначалося, що “для переважної більшості європейських держав українські землі й політичні події, що відбувалися на них, становили лише тактичний інтерес і розглядалися як знаряддя власної національної політики”. Практично всі великі й сусідні держави – Росія, Австро-Угорщина, Німеччина, Польща, Румунія, країни переможної Антанти – хоча й визнали уряд УНР, але проводили в цей час щодо України ворожу її державницьким інтересам політику”. На Паризькій конференції територіальні питання були вирішені не на користь України “адже і там... ніхто із союзників навіть не допускав можливості створення незалежної Української держави” [11, с. 45].

У цілому дослідження проблематики, пов’язаної з національними змаганнями українців у 1917 – 1920 рр., дає уявлення про стратегічний інтерес Франції у східноєвропейському регіоні. Автори, що висвітлювали цю тематику, з’ясовували французьку позицію загальноновизначеними причинами: ставкою на Польщу й білогвардійську Росію як найвагомійші чинники боротьби за реалізацію геостратегічних інтересів, тоді як Держава П. Скоропадського й Директорія, ЗУНР тощо, не мали потужних збройних сил і не відзначалися стабільністю.

Ряд публікацій автора [12], зокрема відповідні розділи монографії “Проблеми безпеки у політичному житті Франції. 1918 – 1920” (Київ, 2005) і докторської дисертації “Боротьба у політичних колах Франції з проблем зовнішньої безпеки (1918 – 1924)” [13, с. 123-127], присвячені з’ясуванню характеру франко-українських відносин й ролі України у східноєвропейській стратегії Франції.

По-третє. Майже в усіх працях, у яких тою чи іншою мірою розкриваються зовнішні чинники Української революції, присутній російський фактор [14]. З ним пов’язані кульмінаційні моменти революції – утвердження широкої автономії України в межах (майбутньої, гіпотетичної) демократичної федеративної Росії (до листопада 1917 – січня 1918 рр.) і, зрештою, набуття і утримання цілковитої незалежності (із січня 1918 р. через ухвалу IV Універсалу Центральної Ради). У цьому плані викликає інтерес праця професора Вільного Мюнхенського університету О.Юрченка, присвячена правничим аспектам українсько-російських відносин після лютого 1917 р. [15]. Зокрема, він торкався французької тематики у зв’язку з контактами білої Росії з Гетьманською державою П.Скоропадського й Директорією. Учений наводить цікаві приклади того, як французька дипломатія намагалася владнати стосунки Російського політичного комітету – зарубіжної організації лідера російських есерів Б.Савінкова з Українською

Директорією. Переговори, що завершилися 5 листопада 1920 р. конвенцією у Варшаві, були, за твердженням автора, “єдиним за всю історію існування української національної державності актом порозуміння з російськими (не більшовицькими) офіційними колами”, а преамбула й політичні пункти конвенції містили в собі визнання “державної незалежності Української Народної Республіки на чолі з Головним Отаманом Симоном Петлюрою” [15, с. 278-281].

Четверте. Підсумовуючи несприятливу роль зовнішнього чинника, треба об’єктивно з’ясувати головні внутрішньополітичні фактори Української революції, що його зумовили. Не можна казати, що дослідники проходять мимо них. Водночас у визначенні характеру й специфіки революції їм відводиться непропорційно мало місця. Йдеться про те, що негативне ставлення і Центральних монархій (Німеччини, Австро-Угорщини), і демократій Антанти й США, і російського білого руху, і більшовицького уряду РСФРР, і, як це не прикро, і урядовців ЗУНР до державних осередків Наддніпрянщини відзначалось соціалістичним характером останніх (Центральної Ради і Директорії). Якщо праві й ліберальні кола Заходу сприймали їх занадто революційними, лівими, “колективістськими” за більшовицьким зразком, то більшовики, виходячи з ідей “революційного марксизму”, трактували їх як опортуністичні та “буржуазні”. У свою чергу традиціоналістська Гетьманська Держава не сприймалася майбутніми переможцями через її пронимецьку орієнтацію, що було характерно й стосовно Центральної Ради після укладення нею сепаратного миру в Брест-Литовську. Не беручи до уваги катастрофічне становище в Україні, неможливість її подальшої участі у військових діях і прагнення національної влади до миру як єдиної альтернативи запобігання краху, вони кваліфікували заходи щодо укладення мирного договору УНР з державами Четверного союзу як “зраду” справи союзників. Після лютого – березня 1918 р. Україна розглядалась Антантою і США як сателіт Німеччини, проти якої союзники вели у цей час запеклі бої на Західному й Балканському фронтах.

Вороже ставлення перможницьких демократій до УНР впливало, крім того, із їхньої занепокоєності спалахом революцій у країнах Центрально-Східної Європи (Німеччина, Австрія, Угорщина, Болгарія, Туреччина тощо) й активізацією масових рухів у державах самої Антанти. Радикалізація соціалістичного руху й виникнення на базі його лівого крила комуністичних партій трактувалося можновладцями Антанти як замах на здобутки світової цивілізації й демократичні цінності західного суспільства. Виходячи з цього, Радянська Росія сприймалася вогнищем світової революції, а за аналогіями з ленінським раднаркомом і ліві уряди України (Генеральний Секретаріат, Директорія), у яких керівні позиції належали реформістськи налаштованим соціалістам, подавалися як суто більшовицькі. Велику роль у поширенні таких настроїв відігравали керівні кола новоутвореної Польщі, стратегічного союзника Антанти на сході, які домагалися підтримки своїх експансіоністських планів на українських землях.

Аналіз внутрішньої політики Центральної Ради й Директорії дійсно засвідчує прагнення до глибокого всебічного реформування, дарма що на практиці воно не було втілено в життя. Представники УСДРП і УПСР, зокрема В.Винниченко, М.Грушевський, С.Петлюра, М.Порш, І.Мазепа та ін., які становили керівне ядро національної влади, завжди виходили з ідей “гуманного”, реформістського, демократичного соціалізму, поширеного в соціалістичному русі західних країн. Проте в умовах післявоєнного занепаду Європи й зростання масових рухів будь-які ліві сили в Україні, до того ж скомпрометовані угодами з німцями, не могли розраховувати на порозуміння з боку лідерів Антанти, навіть найліберальніших, зацікавлених у перемозі й реалізації воєнно-стратегічних цілей своїх країн.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Див.: Солдатенко В.Ф. Українська революція: концепція та історіографія. – К.: Наукова думка, 1997.; Солдатенко В.Ф. Стан історіографічної розробки та актуальні проблеми дослідження історії Української революції // Укр. іст. журн. – 1999. – № 1. – С.68 – 85; № 2. – С.27 – 47; Солдатенко В.Ф. Українська революція. Історичний нарис. – К.: Либідь, 1999. – 976 с.

2. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX століття. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.

3. Грушевський М.С. На порозі нової України. Гадки і мрії. – К.: Наукова Думка, 1991. – 128 с.; його ж. – Новий період історії України за роки від 1914 до 1919. – К.: Либідь, 1992 – 46 с.; Винниченко В. Відродження нації. – Ч.1 – 3. – К. – Відень, 1920 (репринтне відтворення - К.: Вид-во політичної літератури України, 1990 р.); Петлюра С. Вибрані твори та документи (Уклад. Л.В.Голота). – К.: Фірма “Довіра”, 1994. – 271 с.; Симон Петлюра. Невідомі листи з Парижа як політичний заповіт борцям за самостійну Україну. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2001. – 91 с.; Дорошенко Д.І. Історія України 1917 – 1923 рр. – В 2 – х т.: Документально – наукове видання. – Т.1. Доба Центральної Ради. – К.: Темпора, 2002. – 320 с.; Дорошенко Д.І. Історія України 1917 – 1923 рр. – В 2 – х т.: Документально – наукове видання. – Т.ІІ. Українська Гетьманська Держава 1918 року. – К.: Темпора, 2002. – 352 с.; його ж. - Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920 роки). – К.: Темпора, 2007. – 632 с.; Шульгін О. Політика. Державне будівництво і міжнародні справи: статті, документи, промови. – К.: 1918; Choulgin A. L'Ukraine, la Russie et les puissances de l'Entente. – Verne: Grasset, 1918. – 86 p.; Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції 1917-1920 рр. – Т.1-4. – Відень: 1921; Мазепа І. Україна в огні і бурі революції. 1917 – 1921. – К.: Темпора, 2003. – 608 с.

4. Див.: Держалюк М.С. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917 – 1922 рр. – К.: Оріяни, 1998. – 240 с.; Копиленко О.Л. “Сто днів” Центральної Ради. – К.: “Україна”, 1992. – 204 с.; Литвин М. Українсько – польська війна 1918-1919 рр. (Нові погляди на старі проблеми). – Львів, 1998. – 478 с.; Завада І. Ризький договір і Україна. – К.: Вид. центр “Просвіта”, 2000. – 204 с.; Голубко В.Є. Українсько-польсько-радянська війна 1920 р. і Східна Галичина // Держава та армія. – 2000. - № 408. – С.11-21; Павлюк О. Українсько – чехословацька конфедерація? (З історії взаємин України і ЧСР у 1917 – 1921 рр.) // Київська старовина. – 1999. – №1. – С.65 – 77; Віднянський С.В. Українське питання в зовнішньополітичних концепціях Чехословаччини (1918 – 1989 рр.) // Укр. іст. журн. – 1997. – №1. – С.43 – 61; Аппатов С.Й. (Одеса), Макан І.М. (Одеса). Українсько – румунські відносини: історія та сучасність // Укр. іст. журн. – 1999. – № 5. – С.87 – 100; Матвієнко В. Україна і Балтія у 1920 – і роки: перший досвід налагодження союзницьких міждержавних відносин // Київська старовина. – 2002. – № 4. – С.66-77; його ж:

Українсько-фінські відносини у 1918-1921 рр. // Київська старовина. – 2001. – № 6. – С.95 – 101; його ж: Розбудова міждержавних стосунків Фінляндії та УНР за доби Директорії // Там само. – 2002. – № 1. – С.62-72 та ін.

5. Косик В. Політика Франції щодо України (Березень 1917-лютий 1918) // Український історик. – 1979. – № 1 – 4. (Kosyk V. La politique de la France à l'égard de l'Ukraine. Mars 1917-Février 1918. – P.: Publications de la Sorbonne Université de Paris – 1, Institut de l'Istoire des relations internationales contemporaines (IHRIC), 1981. – 302 p.; Косик В. Франція та Україна. Становлення української дипломатії (березень 1917 – лютий 1918). – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 264 с.).

6. Kosyk V. La politique de la France à l'égard de l'Ukraine. Mars 1917-Février 1918. – P.: Publications de la Sorbonne Université de Paris – 1, Institut de l'Istoire des relations internationales contemporaines (IHRIC), 1981. – 302 p.

7. Čvengros G. La République Democratique Ukrainienne – La République Française 1917-1922. – Lviv: Éditions Panukrainiennes d'Etat “Kameniar”, 1995. – 417 p.; Гончар Б.М., Городня Н.Д. Відносини між Францією та УНР (грудень 1918-квітень 1919 рр.) // Укр. іст. журн. – 2000. – № 2. – С.47 – 57; № 3. – С.44 – 52; Городня Н.Д. До питання про переговори та угоду між Директорією УНР та французьким командуванням в Одесі (січень – березень 1919 р.) // Одесі – 200: Тези доповідей міжнародної науково – теоретичної конференції 6-8 вересня 1994 року. – Ч.І. – Одеса, 1994. – С.153-156; Макарчук О.Г., Макарчук В.С. Політика Франції, Великобританії та США щодо України 1918-1924 рр. // Держава та армія. – 2000. – № 408. – С.60 – 66; Портнова Л. Стосунки між масонами Великої Ложі України та Великого Сходу Франції в 1918 – 1919 роках // Київська старовина. – 1999. – № 3. – С.162 – 168.

8. Нариси з історії дипломатії України. Під. ред.. В.А.Смоля. – К.: Видавничий дім “Альтернативи”, 2001. – 736 с. (Розділ 8. Дипломатія незалежних українських урядів (1917 – 1920)).

9. Гончар Б.М., Городня Н.Д. Відносини між Францією та УНР (грудень 1918-квітень 1919 рр.) // Укр. іст. журн. – 2000. – № 3. – С.44-52.

10. Ададуров В. Політика Франції стосовно українсько-польського конфлікту за Східну Галичину в період з листопада 1918 по березень 1919 рр. // Україна в минулому. – Вип. 7. – К. – Львів, 1995. – С.18 – 32.

11. Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Зовнішня політика України як предмет історичного аналізу: концептуальні підходи та перспективи // Укр. іст. журн. – 2001. – № 4. – С.41-57.

12. Ачканазі Б.О. Україна у стратегічних планах Антанти по відновленню Східного фронту (жовтень – грудень 1917 р.) // Наукові записки з історії України. Зб. статей. – Вип. IV. – Кіровоград, 1995. – С.11 – 23; його ж: Антанта і Центральна Рада // Вежа (Літературний часопис). – 1996. – № 2. – С.157 – 168; його ж: Відгук на “українське питання” у французькій палаті депутатів взимку 1920 року // Гуманітарний журнал. – Дніпропетровськ: Національна гірнича академія, 1999. – № 4. – С.3 – 13; його ж: Ставлення до “принципу національностей” у політичних колах Франції 1918 – 1919 рр. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Зб. наукових праць. – Вип. 9. – К.: Інститут історії України НАН України, 2000. – С.169 – 186; його ж: Америка, Франція і “українське питання” у 1917 – 1918 рр. // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – Вип. 6. – К., 2002. – С.350 – 355; його ж: Історик діаспори Володимир Косик та його концепція франко-українських відносин 1917 – 1918 років // Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія історія. – Вип. 7. – Ужгород, 2002. – С.164 – 168; його ж: Збройна боротьба УНР взимку 1917 – 1918 рр. і ставлення до неї з боку Франції // Збройні сили незалежної України: політичні, соціально-економічні та військові проблеми розвитку. Матеріали міжвузівської військово-наукової конференції до 10 – ої річниці Збройних Сил України. – Львів: ЛВІ, 2002. – С.16 – 26; його ж. – Російський фактор у відносинах

Директорії УНР з Францією // Проблеми історії України: Факти, судження, пошуки. – Вип. 13. – К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – С. 170 – 182.

13. Ачканазі Б.О. Проблеми безпеки у політичному житті Франції 1918 – 1920. – К., 2005. – 412 с. (2.2. Франція, США і східноєвропейський регіон; 3.1.5. Східноєвропейські проблеми і роль “малих націй”; 6.3. Відгук на українське питання у французькій палаті депутатів взимку 1920 р.); його ж. - Боротьба у політичних колах Франції з проблем зовнішньої безпеки. 1918-1924 рр. Дис. на здоб. наук. ступ. д-ра іст. наук. – Дн., 2006.

14. Див.: Ткаченко В.М. Україна і Росія: проблеми національного самовизначення. – К.: 1993 та ін.

15. Юрченко О. Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правному аспекті. – Мюнхен: Druck “Logos”, 1981. – 402 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ачканазі Борис Олександрович – доктор історичних наук, професор кафедри економіки та управління освіти Кримського республіканського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Наукові інтереси: історія Франції, франко-українських і франко-російських відносин нової та новітньої доби, проблеми європейської інтеграції.

УДК 94(477)“1928“/“1930“

ПОЛІТИЧНИЙ КУРС РАДЯНСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА ЩОДО СЕЛЯНСТВА В РОКИ “ВЕЛИКОГО ПЕРЕЛОМУ” В ДІЯЛЬНОСТІ І. Є. КЛИМЕНКА

Віктор ГРІНЧЕНКО (Кіровоград)

У статті розглядаються деякі аспекти діяльності І. Є. Клименка, пов'язані з реалізацією політичного курсу щодо селянства в період його перебування на керівних посадах у наркоматах землеробства РСФРР та СРСР у 1928–1929 рр.

Ключові слова: політичний курс, надзвичайні заходи, колективізація.

В статье рассматриваются некоторые аспекты деятельности И. Е. Клименко связанные с реализацией политического курса относительно крестьянства в период его пребывания на руководящих должностях в наркоматах земледелия РСФСР и СССР в 1928–1929 гг.

Ключевые слова: политический курс, чрезвычайные меры, коллективизация.

The article is devoted to some aspects of I. Klimenko related to the implementation of policies on the peasantry during his stay in senior positions in the Commissariat of Agriculture of the Russian Socialist Federal Soviet Republic and the USSR in 1928–1929 biennium.

Key words: policy, emergency measures, collectivization.

Іван Євдокимович Клименко (1891–1937) є одним з українських радянських партійних і державних діячів, які були репресовані сталінським